

VI.

Uddrag af den kgl. Rentemesters Regnskaber 1551—61.

Ved Holger Fr. Rørdam.

Blandt Kilder til vor indre Historie, som endnu kun i ringe Grad ere benyttede, fortjener at nævnes Statsregnskaberne, som ere bevarede fra Christian III's Tid af. De yde Samleren en rig Høst af kultur- og personalhistoriske Notitser, ikke at tale om det Lys, de kaste over hele vor Statshusholdning. I min Universitetshistorie I, 700—4 har jeg meddelt nogle Uddrag af de Statsregnskaber, der ere i Behold fra Christian III's Tid, men da jeg der nærmest kun har optaget saadanne Notitser, som vedkomme kongelige Understøttelsér af studerende og lignende Forhold, har jeg endnu en Efterslæt at gjøre, idet jeg her ikke blot meddeler nogle Uddrag, især vedkommende kirkelige Personer, fra de Aar af Christian III's Tid, for hvilke Regnskaber ere bevarede, men ogsaa nogle mere omfattende Uddrag af Regnskaberne fra de første Aar af Frederik II's Tid¹⁾, forsaavidt disse opbevares i det kgl. Gehejmearkiv.

1551.

Fredagen næst efter Nyaarsdag paa Nyborg Slot givet Skolemester og Peblinge efter Jens Trudsens Befaling, som Kgl. Maj. skjænkede dem, for de sang Messe Juledag og Nyaarsdag — 4 Daler.

¹⁾ Nogle Notitser af Regnskabet for 1559 ere allerede meddelte foran, S. 255—6.

Mandag efter Søndag Oculi skjænkede Kgl. Majestæt Hr. Niels, Prædikant udi Kolding¹⁾, til Underholdning — 5 Daler.

Den 14de Dag Junii antvordet Jens Mogensen af Helsingør, som Kgl. Maj. skjænkede dennem til deres Kirkes Bygnings Behov — 50 Daler.

1554.

Fredagen nest efter Paaskedag givet en Doctor ved Navn Johan Golt af Leipzig, som Kgl. Maj. skjænkede ham, efter Doctor Bernts Befaling²⁾ — 30 Daler.

Fredag efter Quasimodogeniti betalt Arnt Falkam, Borger i Kolding, efter Dr. Bernts Anbefaling for hvis som Dr. Johan Golt havde fortæret udi Huset, som beløb — 14 Dlr. 8 β.

1556.

Den 4 Martii betalt Herman Weygere, Borger udi Kjøbenhavn, for hvis som han havde udlagt og kjøbt til Hertug Hans's Folks Behov, som laa der udi Huset, medens Brylluppet paa-stod³⁾. Beløb sig efter hans Registers Lydelse — 23½ Dlr. 1 β.

2den Paaskedag givet Mester Niels af Kolding⁴⁾, som min

¹⁾ Denne Hr. Niels var vistnok residerende Kapellan i Kolding, og altsaa forskjellig fra den samtidige, mere bekendte Sognepræst smst. Hr. Niels Jespersen. I Registre over alle Lande 5, 391 haves nemlig et Kongebrev, dat. Odense, Søndagen efter Viti og Modesti Dag 1552, hvorved Hr. Niels, Kapellan i Kolding, fik Brev paa Kongetienden af Almind Sogn til sin Underholdning. Det er udentvivl dette Brev, som Pontoppidan (Ann. eccl. Dan. III, 274) sigter til, men som han urigtig henfører til Aaret 1542 og ligeledes urigtig omtaler som en Donation til Rektoren ved Kolding Skole. Denne modtog derimod samme Dag (Søndag e. Viti & Modesti Dag 1552) Kongebrev paa at maatte nyde Kongetienden af Herslev Sogn (Regist. a. St.). Jfr. Ingerslev, Bidrag til Kolding lærde Skoles Hist. S. 1. 3. Fyhn, Efterretn. om Kjøbstaden Kolding, S. 97—8).

²⁾ D. e. Rentemesteren modtog Kongens Ordre gennem den kgl. Raad D. Bernt Wigbold Fries.

³⁾ Den bekendte Skribent Herman Vejger (om hvilken kan efterses Paludan Müller, Grevens Fejde I, 219—20. 319; og mit Skrift, Historieskrivningen i Danmark og Norge efter Reform. S. 33 flg.) synes at have holdt Herberge i Kjøbenhavn for fremmede rejsende. Det Bryllup, der tales om, er den meklenborgske Hertug Ulriks med Kongens Søster Elisabeth.

⁴⁾ Formodentlig den som dansk Hofprædikant senere bekendte M.

naadige Frue skjænkede ham til Tæring paa Hjemrejsen — 3 Daler.

Item den 18de Dag Aprilis givet Lucas Backmester, Undertugtemester¹⁾, som Kgl. Maj. skjænkede ham til et Aftug [= Abzug] — 20 Daler. Item givet ham hans Besoldning, han havde fortjent til Paaske næst forleden, for 1 Aar — 12 Daler.

Den 22de Dag Aprilis antvordet Hertug Magnus, som Hs. Naade vilde skjænke Hs. Naades Tugtemester Lucas Backmester til et Aftug, som Ulfstand²⁾ hentede — 7 Daler.

Den 8 Decembris givet Doctor Johan Golt 100 Daler, som Kgl. Maj. skjænkede ham til et Aftug³⁾.

1557.

Doctor Pomeranus og Philippus Melanchton, den 18de Julii efter Antonii Hanisks Befaling forskikket til dem, som var deres Besoldning for dette forledne Aar — 100 Daler.

Item efter Kgl. Maj.s egen Befaling er givet Alhed Mester Michels Efterleverske for en Gaard med Hus og Jord liggende i Kannikestrædet udi Kjøbenhavn⁴⁾, som Kgl. Maj. købte af hende og gav Mester Povl Prædikant⁵⁾, som Steffen Sejermager nu udi boer — 200 Daler.

Niels Nielsen Kolding, og muligvis den samme, som ovenfor omtaltes som residerende Kapellan i Kolding.

¹⁾ Caspar (Jesper) Mule, der senere levede som Prælat i Ribe, var Tugtemester for Kong Christians yngre Sønner, medens Lucas Bacmeister, siden Professor i Theologien i Rostok, var Undertugtemester.

²⁾ Vistnok Hofmarskalen Jens Trudsen Ulfstand (se ovf. S. 409).

³⁾ D. Johan Golt var kgl. Livlæge. I Regnskabet for 1556 anføres, at hans aarlige Løn var 200 Daler, som i dette Aar udbetaltes ham i to Terminer. I Decbr. 1556 drog han altsaa bort, efterat have faaet eller taget sin Afsked.

⁴⁾ Vor Frue Dag Kyndelmisse 1541 havde Christian III givet Alheydt Mester von Hirstigs Livsbrev paa et Hus, omgærdet mellem Stolper udi Kannikestræde i Kjøbenhavn liggendes, to Loft højt, og strækker sig af Øster fra Jochim Becks, Kgl. Maj.s Rentemesters Jord og Grund . . . til den Gaard og Residens, Mester Peder Hansen, Kannik, nu udi Være haver, og strækker sig samme Gaard med Port og Agerum ud til Graabrødre Stræde. (Regist. o. a. Lande 4, 169). Michel v. Hirstig havde været Kongens Kirurg.

⁵⁾ Den kgl. Hofprædikant M. Povl Noviomagus.

Den 20de Dag Octobris efter Kgl. Maj.s Befaling antvordet Niels Læstemager, Lavrits Mulli og Peder Jørgensen, Forstandere udi Helliggesthus udi Kjøbenhavn, en Kvittans, som var for 400 Guldgylden, hver Gylden 3 Mk. 2 β , 5 γ -stemplede Gylden og 35 ungarske Gylden, hver 4 $\frac{1}{2}$ Mark, hvilket Guld Kgl. Maj. fik, og fandtes efter en gammel Præst, som døde udi Hospitalet udi Kjøbenhavn, Hr. Michel Mand ved Navn. Beløb — 1408 Mk. 2 β danske, hvilket forskrevne Guld Kgl. Maj. selv annamede til sig udi Hs. Naades Kammer.

Den 6 Novembris efter Doct. Cornelii ¹⁾ Befaling antvordet Ambrosius Scherff, Bud af Vittenberg, som Kgl. Maj. skjænkede Mester Lucas Bachmester, som var Hertug Hanses Tugtemester, og Hs. Naade gjorde Bøn for ham til Hs. Naades Herre Fader derom — 20 Daler.

1558.

Givet Hertug Hans's Dreng Hannibal Gyldenstjerne ²⁾ til en Terentium $\frac{1}{2}$ Daler, til en Grammaticam 10 β , til en Catechismum 3 β , til en Vocabularium 8 β , og til Sententias Salomonis 3 β , beløber — 3 Mark.

Den 13 Decembris efter Kgl. Maj.s Befaling betalt Mester Niels udi Kolding ³⁾ for Mad, Danskøl, Hamburgerøl og Hestefoder, som Mester Hans Tavsens af Ribe, Mester Kjeld af Viborg og Mester Jørgen af Aalborg med deres Folk havde fortæret 14 Dage hos ham, som beløb — 88 Mk. 4 β .

Samme Tid betalt Søren Skjærup udi Kolding for Mad, Danskøl, Hamburgerøl og Hestefoder, som Mester Lavrits, Superintendent udi Aarhus Stift, selvferde med 3 Heste havde fortæret hos ham 14 Dage, som beløb efter hans Seddel — 33 $\frac{1}{2}$ Mk. 3 β ⁴⁾.

¹⁾ Den kgl. Livlæge, Cornelius v. Hamsfort (den ældre).

²⁾ Søn af Hr. Mogens Gyldenstjerne til Stjernholm (se Ny kirkehist. Saml. IV, 96.)

³⁾ Udentvivel den ovennævnte M. Niels Nielsen Kolding.

⁴⁾ De fire jyske Superintendenter vare samlede i Kolding hos Christian III kort før hans Død i Anledning af de Donationer, Kongen ønskede at tillægge de jyske Skoler og Hospitaler, og de Forbedringer, han vilde gjøre i Superintendenternes Løn (se Ny kirkehist. Saml. III, 330—3).

1559.

Den 19 Februarii udi Odense givet tvende Studenter ved Navn Bertel Pedersen og Jacob, som Kgl. Maj. skjænkede dennem til deres Studia, hver 2 Daler — 4 Daler.

Søndagen Lætare udi Aarhus givet Mester Rasmus Lætus, Læsemester, efter Kgl. Maj.s Befaling, som Hs. Naade skjænkede hannem at studere med udi Tydskland — 200 Daler.

Den 14 Aprilis udi Aarhus givet en Student ved Navn Christianus, Machabei Son, som Kgl. Maj. skjænkede hannem til studere med — 40 Daler.

Den 15 Aprilis udi Flensborg efter Barbys Befaling antvordet Gerard Severinus, som var forskikket til Kgl. Maj. fra Sturmio af Strasburg, og Kgl. Maj. skjænkede hannem — 100 Daler.

Den 21 Maj udi Melbeck antvordet Bertel Heindtz, som Kgl. Maj. skjænkede Magistro Osio af Vittenberg for en Bog, han havde dediceret Hs. kgl. Maj. — 30 Daler.

Den 30 Junii efter kgl. Maj.s Befaling paa Kjøbenhavn givet tvende Studenter ved Navn Christiern Hvid og Christiern Christensen, som Kgl. Maj. skjænkede dennem, hver 2 Daler, er 4 Daler.

Den 15 Augusti givet Magistro Basilio Fabro af Magdeborg, som Kgl. Maj. skjænkede hannem for den tydske Postilla Doctoris Hieronymi Welleri, han havde dediceret Hs. kgl. Maj. — 40 Daler.

Den 30 Augusti antvordet Cornelius, Jacobus Bordingus og Casper Paselich, som Kgl. Maj. skjænkede 4 Poeter, ved Navn Hieronymus, Johannes, David og Nathan ¹⁾), efter deres Seddels Lydelse — 140 Daler.

Den 25 Septembris efter Kgl. Maj.s Befaling givet D. Peder Palladius Superintendent, som Kgl. Maj. skjænkede hannem at holde paa udi hans Krankhed — 150 Mark.

Item efter Korfits Ulfeldts Befaling givet en Student ved Navn Bertel Sørensen ²⁾), som Kgl. Maj. skjænkede hannem at studere med — 2 Daler.

¹⁾ Vistnok Hieronymus Osius, Johannes Bocerus, David Chytræus og Nathan Chytræus.

²⁾ En Hr. Bertel Sørensen var senere (fra 1568) Prior i Antvorskov Kloster.

Den 13 Dag Octobris antvordet Hr. Magnus Gyldenstjerne paa Favrholt, som Kgl. Maj. skjænkede Doctor Jørgen Maior udi Vittenberg — 50 Daler.

Søndagen efter Catharinæ Virginis antvordet Mester Niels Prædikant, som Kgl. Maj. skjænkede en Student ved Navn Ovenius ¹⁾ at studere med udi Vittenberg — 20 Daler.

Den 16 Decembris givet en Degn af Odense ved Navn Severin Knudsen, som Kgl. Maj. skjænkede hannem at studere med — 4 Daler.

Nyaaarsaften antvordet Adam Platt, som Kgl. Maj. gav Peblingene udi Nyborg, som sang Discant paa Salen, og var tre Hobe — 6 Daler.

Den 30 Novembris efter Kgl. Maj.s Befaling betalt Villum Apotheker for hvis Del, som Doctor Peder Palladius havde ladet udtage paa Apotheket udi hans Krankhed — 107 Daler 2 $\frac{1}{2}$ 2 β 10 α

I Regnskabet 1559—60 findes følgende Indtægtspost:

„Indtægt paa hvis som er opbaaret af den 3die Part af Præsternes Rente og alle Kirkernes hele Rente, som de oppebar udi det Aar 1558, og gaves nu udi dette Aar 1559“.

Oppebørselen anføres almindelig stifts- eller lensvis, dog findes der følgende Antegnelse om hvad en enkelt Præst gav:

„Af Her Iver paa Lavind ²⁾“.

Den 12 Febr. annammet af hannem, som er tredie Parten af den visse Rente og hans Indkomst, som han gav Kgl. Maj. udi forleden Aar 1559 — 15 Daler“.

Regnskabet slutter med følgende Udsigt over det Udbytte, Skatten i det hele gav.

„Summarum paa tredie Parten af alle Prælaters, Kannikers, Vikariers, Sognepræsters og Herreklosteres Rente. Desligeste alle Sognekirkers hele Rente, som blev beregnet udi det Aar 1558 og udgaves udi dette Aar 1559 og 1560; beløb overalt: 46,346 Daler, 179 Lod $\frac{1}{2}$ Kvintin Sølv og i Penninge 10 Mark 5 β 3 α “.

¹⁾ Ove Gynter fra Husum (se Ny kirkehist. Saml. IV, 72).

²⁾ Hr. Iver Hansen i Humle (se min Kbhvns Univ. Hist. I, 513 Not. 2).

1560.

Den 10 Februarii efter Johan Friis Cancellers Befaling antvordet Ambrosius Scherff, det vittenbergske Bud, som Kgl. Maj. skjænkede Doctori Erasmo Læto at betale sin Gjæld med til Vittenberg — 200 Daler.

Den 11 Februarii antvordet forskrevne vittenbergske Bud Ambrosius Scherff efter Hans Skovgaards Befaling, som Kgl. Maj. skjænkede Rasmus Heinsen¹⁾, som studerer til Vittenberg, til hans Underholdning — 50 Daler.

Den 4 Martii efter Kgl. Maj.s Befaling givet en fattig Student ved Navn Christoffer Priidz, som Kgl. Maj. skjænkede hannem at studere med — 6 Daler.

10 Martii efter Hans Skovgaards Befaling givet Jørgen Gullandsfar, Sanger, som Kgl. Maj. skjænkede hannem for Passen, som sjunges om Langfredag, han havde udsat paa Danske — 10 Daler.

Den 16 Aprilis udi Emkloster givet en Præst ved Navn Hr. Anders, som var Sognepræst, som Kgl. Maj. skjænkede hannem — 12 Daler. Item givet Jens Christiensen, som var Skolemester i Emkloster, som Kgl. Maj. skjænkede hannem at studere med — 24 Daler. Item givet Oluf Povelsen, Ringedegn i Emkloster, at studere med — 4 Daler. Item givet Niels Matzen, som tilforn var Skolemester og nu var Orgemester i Klosteret — 6 Daler. Noch blev givet disse efterskrevne Kordegne og Peblinge i Emkloster, som Kgl. Maj. skjænkede dennem og (sic) komme derfra: Niels Knudsen, Søren Axelsen, Christen Pedersen, Anders Jensen, Severin Juel, Christoffer Jørgensen, Severin Jensen, Christiern Nielsen og Niels Povelsen hver 1 Daler, Michel Michelsen, Christoffer Kruse, Tyge Krabbe, Christen Jensen, Las Kruse, Christen Rasmussen, Las Severinsen, Las Nielsen, Niels Mortensen, Severin Mogensen, Frands Christiensen, Niels Hansen, Niels Severinsen, Jørgen Lauritsen, Niels Aagaard hver 1 Mark.

¹⁾ Den 24de Januar 1564 skrev K. Frederik II til Kapitlet i Slesvig og anbefalede Erasmus Heinsenius, der fra sin Ungdom af var understøttet i sine Studier af Christian III, til at faa et nu ledigt Kanonikat i Slesvigs Domkapitel (Inlånd. Registr. 1563—4, Fol. 240). Jfr. Ny kirkehist. Saml. IV, 73. 666. 672. Kbhvns Univ. Hist. I, 702—4.

Den 22 Aprilis betalt Johan Friis Cancellær, som Kgl. Maj. laante af hannem og gav Degne og Peblinge i Aarhus — 3 Daler.

Den 4 Maj givet Mester Hans Tavsén, Biskop udi Riberstift, som Kgl. Maj. hannem skjænkede i Aarhus til at udkvittere sig med af Herberge — 20 Daler.

Den 13 Junii udi Kjøbenhavn¹ givet en fattig Student ved Navn Christoffer Olsen, som Kgl. Maj. skjænkede ham at studere med — 2 Daler.

Den 29 Junii anvordet Herr von Dohna, som Kgl. Maj. laante af hannem udi Roskilde og skjænkede de Degne af Skolen, som legede paa Biskopsgaarden for Hans Naade — 10 Daler.

Den 9 Julii efter Kgl. Maj.s Befaling givet en Doctor ved Navn Helias¹) udi Lægekunsten, som Kgl. Maj. skjænkede hannem, som Conradus Licentiat²) annammede — 30 Daler.

Den 20 Julii givet 8 Degne udi S. Hans Kloster udi Odense efter Cancellers Befaling, som Kgl. Maj. skjænkede dennem, hver $\frac{1}{2}$ Daler, er — 4 Daler.

Den 2 Novembris givet en Præst udi Anders Bundes Gaard Østrup, som skjænkede Kgl. Maj. en Digt om Ditmarsken³) — 2 Daler.

Samme Dag udi Aarhus blev forskikket til Mester Hans Frandsen, som studerer udi Frankrig, som Kgl. Maj. skjænkede ham at lade sig promovere til Doctor med — 30 Daler.

Den 9 Novembris efter Korfits Knudsens Befaling givet 6 Peblinge, som sjungede til Højmesse i Emkloster, som Kgl. Maj. skjænkede dennem — 2 Daler.

Juleaften givet Locater, Degne, Peblinge, som sang Discant paa Aarhusgaard og vare 3 Selskab — 4 Daler.

Den 23 Decembris udi Kolding antvordede jeg et Bud, ved Navn Ambrosius Scherff af Vittenberg, efter Korfits Ulsfeldts Befaling, som Kgl. Maj. gav tvende Personer ved Navn Jeronimus Osius, 50 Daler, for han skrev den ditmarske Krig paa latine Vers, og Rasmus Heinsen 50 Daler, som Kgl. Maj. gav ham til hans Underholdning at studere med til Vittenberg, er — 100 Daler.

¹) D. Elias Rempold.

²) Lægen Lic. med. Conrad v. Steinweg.

³) Jfr. Ny kirkehist. Saml. IV, 428 Not. 1.

Den 29 Decembris antvordede jeg Hans Skovgaard til Priors Svend i S. Knuds Kloster i Odense, som han skulde have til Drikkepenge for en Bog, han førte Kgl. Maj., som var 500 Gylden i, som Prior skjænkede Kgl. Maj. — 4 Daler.

1561.

Den 2 Januarii efter Kgl. Maj.s Befaling antvordede jeg Mester Niels Hofprædikant, som Kgl. Maj. skjænkede en Student ved Navn Ovenius, som er født i Flensborg, til Hjælp at studere med — 10 Daler.

Den 5 Januarii ad Aften, som var Helligtrekongers Aften, efter Hr. von Dobnas Befaling gav jeg Peblinge (i Kolding), som sang Discant i Kgl. Maj.s Herberg — 1 Mark.

Den 14 Januarii paa Emsborg antvordede jeg Hans Skovgaard, som han efter Kgl. Maj.s Befaling havde givet Skolemesteren i Kolding — 2 Daler.

Den 10 Februarii efter Kgl. Maj.s Befaling gav jeg 5 Peblinge, de to store hver 1 Daler, og 3 smaa hver $\frac{1}{2}$ Daler, som Kgl. Maj. gav dennem, for de nogen Tid lang var her i Emsborg og sang i Kirken — $3\frac{1}{2}$ Daler.

Den 19 Aprilis efter D. Jeronimus Thenners Befaling givet en Poet ved Navn Josephus Wutzleren, som Kgl. Maj. skjænkede hannem for en Bog, han havde dediceret Hs. kgl. Maj. — 20 Daler.

Samme Dag efter Mester Niels Prædikants Befaling givet en Student ved Navn Rasmus Katholm, som Kgl. Maj. skjænkede hannem at studere med i Tydskland — 40 Dalere¹⁾.

Den 21 Aprilis givet Henrik Smed af Malmø, som Kgl. Maj. skjænkede hannem for en Bog, han havde dediceret Kgl. Maj. — 10 Daler.

Den 12 Maji givet Søren Axelsen, som stillede Sejeren paa Emsborg, som Kgl. Maj. skjænkede hannem at studere med, efter Korfits Ulfeldts Befaling — 30 Mark.

Samme Dag efter Kgl. Maj.s Befaling givet en Student ved Navn Marcilius Prembergus, som Kgl. Maj. skjænkede hannem for en Bog, han havde dediceret Kgl. Maj. til — 30 Mark.

Item den 14 Maji givet Mester Povl²⁾ Prædikant af Kol-

¹⁾ Jfr. Ny kirkehist. Saml. I, 479. — ²⁾ Noviomagus.

ding efter Kgl. Maj.s Befaling, som Hs. Naade skjænkede ham — 300 Mark.

Søndagen Qvasimodogeniti efter Korfits Ulfeldts Befaling udi Roskilde givet nogle Degne og Peblinge, som sang Discant for Kgl. Maj., som Hs. Kgl. Maj. skjænkede dennem — 4 Daler.

Den 17 Octobris betalt Doctor Helias, som han havde forstrakt for hvis Mad; Øl, Havre og Rugfoder, som han og min naadige Frues (Enkedronningens) Skriver Peder med 2 Vognheste i Oldehorn og Bargedorf fortærede, efter hans Seddels Lydelse — 2 Daler 16 β 2 Alb.

Den 18 Octobris efter min naadige Frues Befaling betalt Hans Wiitt, som Doctoris Heliæ Hustru af Hamborg fortærede en Nat for Brød etc. — $\frac{1}{2}$ Daler 11 β 2 Alb. lybsk.
